

Research Paper

Sociological explanation of the impacts of feeling insecurity on social participation among villagers of Kurdistan

Saleh Shafieinia¹, Abdolreza Adhami^{2*}, Talia Khademian³

1. Ph. D student of sociology, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

2. Associate Professor, Department of Sociology, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran (Corresponding Author)

3. Associate professor, Department of Sociology, North Tehran Branch, Islamic Azad university, Tehran, Iran

<https://doi.org/10.22034/scart.2025.139481.1335>

Received: July 31, 2023

Accepted: January 8, 2025

Available Online: March 21, 2025

Keywords: social security, social participation, villagers, media function, political situation

Abstract

The purpose of the present study is "to know the effect of the sense of social security on the social participation of villagers" in Kurdistan province. The research method is quantitative, practical in terms of purpose and cross-sectional in terms of time, which was done using survey and questionnaire technique. The studied community is all the residents of the villages of Saqez (58092), Baneh (43365), Marivan (84074) and Sarovabad (36643) in Kurdistan province. In 1402-1401 according to the census of 2015, the rural population of this province was a total of 222174 people. The sample size was calculated using Cochran's formula of 384 people. Sampling was done based on classification and the number of samples was distributed based on population share in each village and questionnaires were randomly distributed among them. SPSS software was used for data analysis. Data processing, analysis and statistical analysis were done using descriptive and inferential statistics (frequency distribution tables, correlation tests, multivariate regression and path analysis). The findings showed that the contribution of each of the subjective and objective dimensions of the feeling of security on the participation of villagers were: political situation (0.508), human relationship (0.501), social trust (0.487), police situation (0.487), 0.471), religious adherence (0.417), media function (0.405), feeling of peace (0.371), place belonging and attachment (0.295), cultural status (0.259), residence status (0.210), socio-economic base (0.058), awareness of individual rights (0.020). The set of independent variables are able to explain the changes of social participation variable. The results stated that the objective dimensions are more effective and have more priority than the subjective dimensions of the sense of security among the villagers in the west of the country.

Shafeenia, S.; Adhami, A. & Khademian, T. (2024). Sociological explanation of the impacts of feeling insecurity on social participation among villagers of Kurdistan. *Sociology of Culture and Art*, 7 (2), 161-174.

Corresponding author: Abdolreza Adhami

Address: Islamic Azad university, Tehran Shomal branch, Tehran, Iran

Email: adhamiab@yahoo.com

Sociological explanation of the impacts of feeling insecurity on social participation among villagers of Kurdistan

Extended Abstract

1- Introduction

The purpose of the present study is "to know the effect of the sense of social security on the social participation of villagers" in Kurdistan province. Security has always been one of the most fundamental human needs. Also, people's participation is an important factor in providing sustainable security. This study was designed with the aim of determining the role of people's participation in social security promotion. Security means elimination of danger, but "social security" is a concept that has not been defined in sociology and the scope of its definition is mixed with the concepts such as social order and social unity, to a point that some people believed that social security is the same as the social order or social unity. The financial, life, job, emotional, and moral securities could be considered as social security dimensions. Also, social security may mean that governments alone could not be the sole provider of security but people also must assume responsibility in providing their own security.

2- Methods

The research method is quantitative, practical in terms of purpose and cross-sectional in terms of time, which was done using survey and questionnaire technique. The studied community is all the residents of the villages of Saqez (58092), Baneh (43365), Marivan (84074) and Sarovabad (36643) in Kurdistan province. In 1402-1401 according to the census of 2015, the rural population of this province was a total of 222174 people. The sample size was calculated using Cochran's formula of 384 people. Sampling was done based on classification and the number of samples was distributed based on population share in each village and questionnaires were randomly distributed among them. SPSS software was used for data analysis. Data processing, analysis and statistical analysis were done using descriptive and inferential statistics (frequency distribution tables, correlation tests, multivariate regression and path analysis).

3- Findings

The findings of the research showed that the contribution of each of the subjective and objective

dimensions of the feeling of security on the participation of villagers were: political situation (0.508), human relationship (0.501), social trust (0.487), police situation (0.487), religious adherence (0.417), media function (0.405), feeling of peace (0.371), place belonging and attachment (0.295), cultural status (0.259), residence status (0.210), socio-economic base (0.058), awareness of individual rights (0.020). In general, the results of the research showed that the respondents deem the effects of participation in various areas of social security as relatively positive. Although there are no similar studies conducted in this regard, various measures have been taken by the police for the purposes of establishing and increasing security with the help of public participation.

4- Discussion & Conclusion

The set of independent variables are able to explain the changes of social participation variable. The results of the research showed that the objective dimensions are more effective and have more priority than the subjective dimensions of the sense of security among the villagers in the west of the country. The results showed that most people believed that participatory activities in providing security in the area have been influential; thus it can be concluded that utilizing people's power and capabilities in promoting local security can help the authorities, especially if the needs of people in these regards are reviewed and prioritized. Furthermore, given the results of the research it can be said that creating public participation and its continuity in the urban areas, however difficult and time consuming, it could be implemented and be used as an inexpensive but reliable tool in institutionalizing the sense of responsibility in citizens and creating favorable effects in the area.

5- Funding

No funding has been received for conducting this research.

6- Authors' Contributions

This article was written in collaboration with each author.

7- Conflict of Interests

The authors declare no conflict of interest.

تبیین جامعه‌شناختی اثرات احساس ناامنی بر مشارکت اجتماعی در میان روستاییان کردستان

صالح شفیع‌نیا^۱، عبدالرضا ادهمی^{۲*}، طلیعه خادمیان^۳

۱. دانشجوی دکتری، گروه جامعه‌شناسی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۲. دانشیار، گروه جامعه‌شناسی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

۳. استادیار، گروه جامعه‌شناسی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

<https://doi.org/10.22034/scart.2025.139481.1335>

چکیده

هدف پژوهش حاضر مطالعه تأثیر احساس امنیت اجتماعی بر مشارکت اجتماعی روستاییان در استان کردستان می‌باشد. برای نیل به این مقصود، با بهره‌گیری از نظریه‌های مربوطه، تأثیر احساس امنیت اجتماعی در دو بُعد عینی و ذهنی بر مشارکت اجتماعی در دو سطح رسمی و غیررسمی تبیین شده است. روش تحقیق کمی، به لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ زمانی مقطعی است و با استفاده از پیمایش و تکنیک پرسشنامه اجرا شده است. جامعه مورد مطالعه، کلیه ساکنین روستاهای سقز، بانه، میوان و سروآباد که طی سال ۱۴۰۲-۱۴۰۱ بر اساس سرشماری ۱۳۹۵ در مجموع ۲۲۲۱۷۴ نفر و حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران، ۳۸۴ نفر محاسبه شد. نمونه‌گیری بر اساس طبقه‌بندی و تعداد نمونه‌ها بر اساس سهم جمعیتی در هر روستا و پرسشنامه‌ها به شکل تصادفی بین آن‌ها توزیع شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS، پردازش شد و تجزیه و تحلیل آماری اطلاعات با استفاده از آمار توصیفی و استنباطی (جدول توزیع فراوانی، آزمون‌های همبستگی، رگرسیون چندمتغیری و تحلیل مسیر) انجام شده است. یافته‌ها نشان داد سهم هر یک از ابعاد ذهنی و عینی احساس امنیت اجتماعی بر مشارکت اجتماعی به ترتیب اثر عبارت‌اند از: وضعیت سیاسی، ارتباط انسانی، اعتماد اجتماعی، وضعیت انتظامی، پایبندی مذهبی، عملکرد رسانه، احساس آرامش، تعلق مکانی، وضعیت فرهنگی، وضعیت محل سکونت، پایگاه اجتماعی-اقتصادی، آگاهی از حقوق فردی. لذا مجموعه متغیرهای مستقل قادرند تغییرات متغیر وابسته را تبیین نمایند. نتایج بیانگر آن است که ابعاد عینی نسبت به ابعاد ذهنی احساس امنیت اجتماعی نزد روستاییان غرب استان کردستان اثر گذارتر و از اولویت بیشتری برخوردار است.

تاریخ دریافت: ۹ مرداد ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش: ۱۹ دی ۱۴۰۳

انتشار آنلاین: ۱ فروردین ۱۴۰۴

واژه‌های کلیدی: احساس امنیت، اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی، وضعیت سیاسی، پایبندی مذهبی، تعلق مکانی.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

استناد: شفیع‌نیا، صالح؛ ادهمی، عبدالرضا و خادمیان، طلیعه. (۱۴۰۳). تبیین جامعه‌شناختی اثرات احساس ناامنی بر مشارکت اجتماعی در میان روستاییان کردستان. *جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر*، ۷(۲)، ۱۶۱-۱۷۴.

* نویسنده مسئول: عبدالرضا ادهمی

نشانی: دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال

پست الکترونیکی: adhamiab@yahoo.com

۱- مقدمه و بیان مسئله

از دیرباز انسان‌ها برای تسلط بر طبیعت، ناامنی، تهدید و تأمین نیازهای اساسی، دستیابی به امنیت و احساس امنیت، زندگی کردن در اجتماع را برگزیدند. اجتماعات انسانی با پیچیده تر شدن روابط و تعاملات انسانی از یک سوی و ورود به عرصه های گوناگون اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی از دیگر سوی موجب شد تا امنیت اجتماعی انسان‌ها تحت الشعاع قرار گیرد. زندگی جمعی سبب شد تا دغدغه امنیت و احساس امنیت در زندگی جمعی بیشتر احساس شود. چرا که دیگر زندگی انسان از طبیعت و عوامل ناشی از آن مورد تهدید واقع نمی‌شد بلکه از سوی انسان‌ها و عوامل گوناگون اجتماعی، اقتصادی و سیاسی بطور دائم عدم امنیت و تهدید احساس می‌شد. از این رو دغدغه همیشگی انسان عصر حاضر جهت دستیابی به احساس امنیت در مقوله جدید با عنوان احساس امنیت اجتماعی ظهور پیدا کرد تا در پی تأمین آن علل و اسباب لازم را بشناسد (نبوی و همکاران، ۱۳۸۹، ۲۰؛ بحری‌پور و همکاران، ۱۳۹۱: ۹۱).

احساس امنیت از تجربه‌های مستقیم و غیر مستقیم افراد در شرایط محیط پیرامونی است. احساس «امنیت»، در دو وجه «ذهنی»^۱ یعنی فراهم نمودن زمینه‌ها و امکانات لازم به منظور گسترش نوعی روحیه آرامش و اطمینان بخش برای شهروندان؛ آرامش «درونی»^۲ ایجاد می‌کند در معنای عینی نیز به معنای حفظ جان و مال در زمره حقوق فردی و اجتماعی افراد در سطح داخلی و بین‌المللی است (اسلامی، ۱۳۹۰: ۴۷). حس امنیت اجتماعی می‌تواند تابعی از پایگاه اقتصادی و اجتماعی باشد. هرچه طبقه اقتصادی - اجتماعی بالاتر، احساس امنیت بیشتر است و بالعکس (نبوی و همکاران، ۲۰۰۸؛ کامران و عبادتی، ۲۰۰۹). محیط و محل سکونت نیز بر احساس امنیت اجتماعی مؤثر است (ساروخانی و نویدنیا، ۲۰۰۶). احساس امنیت چه در وجه سیاسی و حکومتی و چه در وجه پدیده‌ای اجتماعی و در معنایی عام با مفهوم مشارکت اجتماعی به عنوان فرآیند تعاملی چند سویه مطرح است که مداخله و نظارت مردم و قابلیت اجتماعی نظام را در دستیابی به توسعه، همراه با عدالت اجتماعی در پی خواهد داشت (نوروزی و بختیاری، ۱۳۸۸: ۲۵۰). مشارکت‌ها می‌توانند از نوع رسمی و غیر رسمی باشند. مشارکت‌های غیر رسمی با سابقه دیرینه و با وجود تحولات و دگرگونی‌های که طی صد سال اخیر پدید آمده و هنوز هم در جامعه ایران مشهود و همواره در طول تاریخ بر مشارکت‌های رسمی و نهادمند در این سرزمین برتری داشته است. برگزاری مراسم مذهبی در ایام خاص، ساختن مساجد و حسینیه‌ها، کمک‌های متقابل در عروسی‌ها، جشن‌ها و سوگ‌ها و مشارکت‌های مردمی در قالب بته و واره را می‌توان به عنوان مصداق‌هایی از مشارکت غیررسمی در جامعه ایران برشمرد. نگاهی به تجربه‌های مشارکتی در میان عشایر، روستاییان و حتی در شهرهای ایران در گذشته نشان می‌دهد که مشارکت افراد بیشتر در امور اقتصادی و به دلایلی چون جبر جغرافیایی و شرایط زندگی بوده است.

امروزه به دلایلی چون توجه ناکافی به نقش مشارکت موجب شده تا پیامدهای مثبت آن نظیر نقش مشارکت افراد در جامعه شهری و روستایی در فرایند برنامه ریزی، مدیریت و تصمیم سازی نادیده گرفته شود گویی افراد دیگر ناتوان هستند و توان مشارکت را ندارند. این تفکر موجب شده است تا بی‌مسئولیتی و بی‌اعتنایی افراد به محیط زندگی، محیط زیست و فضاهای زندگی، بی‌علاقگی به تصمیم‌گیری در سطح خرد، کلان و نداشتن انگیزه برای بهبود کیفیت زندگی از یک سو و ایجاد زمینه‌های نابرابری‌های اجتماعی، تبعیض از سوی دیگر شود. در جامعه روستاییان احساس امنیت خود موجب کارآیی برنامه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و کیفیت تصمیم‌گیری است و سطح آن را افزایش می‌دهد و در نبود یا ضعف مشارکت مردمی، از پویایی فعالیت‌های فردی و گروهی کاسته می‌شود و رشد و شکوفایی روستاها را با دشواری مواجه می‌سازد.

با توجه به اقدامات انجام شده طی ده‌های اخیر به استناد آمار، شاخص‌های مرتبط با عمران روستایی از قبیل برق، تلفن، شبکه خانه‌های بهداشت، فضای آموزشی، راه آسفالت، شبکه آب آشامیدنی بهداشتی، گاز رسانی، طرح هادی و مقاوم سازی مسکن روستایی از وضعیت نسبتاً مطلوبی برخوردار می‌باشد اما در خصوص بهبود وضعیت اقتصادی، افزایش درآمد،

1. mentally

2. inside

تبیین جامعه‌شناختی اثرات احساس ناامنی بر مشارکت اجتماعی در میان روستاییان کردستان

بیمه‌های تامین اجتماعی در مسایل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی توفیق لازم حاصل نشده و به همین دلیل روستاها به شدت در معرض کاهش جمعیت و نهایتاً تخلیه می‌باشد، که این تغییرات به واسطه شهر شدن برخی روستاها نیست، بلکه ریشه در مسائل اجتماعی، فرهنگی و به ویژه اقتصادی دارد. تبعات ناشی از خالی شدن روستاها از جمعیت و غیرفعال شدن روستاها، از قبیل اقتصادی (وابستگی کشور به سایر کشورها، عدم تحقق رشد اقتصادی، بیکاری و...)، فرهنگی (عدم استفاده از تحصیل کردگان روستا، از بین رفتن آداب، سنن ملی و...) اجتماعی (افزایش طلاق، کاهش نرخ ازدواج، کاهش اعتماد به نفس، افزایش حاشیه نشینی و...)، زیست محیطی (تخریب و از بین رفتن منابع، افزایش مخاطرات طبیعی و...) میراثی و تاریخی (از بین رفتن سند تاریخی و میراثی کشور به واسطه اینکه روستاها شکل دهنده شهرها بوده‌اند) و امنیتی (تهدید مرزها، خالی شدن مرزها، افزایش درگیری مرزی و بروز مشکلاتی در داخل کشور)، که همه این موارد به نوعی با امنیت اجتماعی در روستاها مرتبط است.

روستاها در ایران نقش بسیار مهمی در تولید و امنیت کشور دارند. نظر به جمعیت روستایی قابل توجه در مناطق غرب کشور، فعالیت در جهت رسیدن به توسعه روستایی، محرومیت زدایی و ارضای نیازهای اساسی روستاییان به منظور کاهش مهاجرت آنان و نیز جلوگیری از تخلیه روز افزون روستاها؛ توجه به امنیت این بخش از جغرافیای کشور اهمیت مضاعف می‌یابد. یکی از موارد مهم در این زمینه، توسعه روستایی پایدار در سایه امنیت است. امری که امکان پذیر نیست مگر با مشارکت روستاییان. تجارب تاریخی در این مناطق نشان داده که این مناطق به طور ناخواسته در معرض بسیاری از حوادث و اتفاقات قرار گرفته‌اند. در پژوهش حاضر؛ احساس امنیت اجتماعی روستاییان ساکن روستاهای مناطق غرب استان کردستان در دو بُعد عینی و ذهنی (متغیر مستقل) و مشارکت اجتماعی آنان در دو بعد رسمی و غیر رسمی (متغیر وابسته)؛ مورد بررسی قرار گرفت. به‌طور خلاصه، پژوهش حاضر درصدد پاسخگویی به یک پرسش اساسی است: آیا احساس امنیت اجتماعی بر مشارکت اجتماعی مناطق روستایی (روستاها) غرب استان کردستان مؤثر است؟ از این پرسش اصلی می‌توان فرضیه‌هایی به ترتیب زیر استخراج کرد:

- به نظر می‌رسد بین احساس آرامش و مشارکت اجتماعی رابطه وجود دارد. (بُعد ذهنی احساس امنیت)
- به نظر می‌رسد بین پایبندی مذهبی و مشارکت اجتماعی رابطه وجود دارد. (بُعد ذهنی احساس امنیت)
- به نظر می‌رسد بین اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی رابطه وجود دارد. (بُعد ذهنی احساس امنیت)
- به نظر می‌رسد بین آگاهی از حقوق فردی و مشارکت اجتماعی رابطه وجود دارد. (بُعد ذهنی احساس امنیت)
- به نظر می‌رسد بین پایگاه اقتصادی- اجتماعی و مشارکت اجتماعی رابطه وجود دارد. (بُعد عینی احساس امنیت)
- به نظر می‌رسد بین محل سکونت و مشارکت اجتماعی رابطه وجود دارد. (بُعد عینی احساس امنیت)
- به نظر می‌رسد بین وضعیت فرهنگی و مشارکت اجتماعی رابطه وجود دارد. (بُعد عینی احساس امنیت)
- به نظر می‌رسد بین ارتباط انسانی و مشارکت اجتماعی رابطه وجود دارد. (بُعد عینی احساس امنیت).
- به نظر می‌رسد بین تعلق و دلبستگی مکانی و مشارکت اجتماعی رابطه وجود دارد. (بُعد عینی احساس امنیت)
- به نظر می‌رسد بین وضعیت انتظامی و مشارکت اجتماعی رابطه وجود دارد. (بُعد عینی احساس امنیت)
- به نظر می‌رسد بین وضعیت سیاسی و مشارکت اجتماعی رابطه وجود دارد. (بُعد عینی احساس امنیت)
- به نظر می‌رسد بین عملکرد رسانه و مشارکت اجتماعی رابطه وجود دارد. (بُعد عینی احساس امنیت)

۲- پیشینه پژوهش

۱-۲: پیشینه تجربی

در بررسی نتایج مطالعات انجام شده در حوزه امنیت و مشارکت اجتماعی روستاییان باید گفت که با وجود تنوع پژوهش‌های مرتبط، کمتر پژوهشی به رابطه میان احساس امنیت اجتماعی و امر مشارکت اجتماعی پرداخته است. در ادامه برخی پژوهش‌های تجربی که بیشترین قرابت موضوعی را با پژوهش حاضر دارند مرور خواهند شد:

تبیین جامعه‌شناختی اثرات احساس ناامنی بر مشارکت اجتماعی در میان روستاییان کردستان

یکی از مرتبط‌ترین تحقیقات مطالعه‌ای است با عنوان «عوامل تأثیرگذار بر مشارکت اجتماعی» که فتحی و میرزاپوری (۱۳۹۵) به انجام رسانده‌اند. آن‌ها در این تحقیق اظهار می‌دارند که وضعیت شغلی، تحصیلات، درآمد و پایگاه اقتصادی - اجتماعی از جمله عوامل تأثیرگذار بر مشارکت اجتماعی محسوب می‌شوند. این پژوهش کمی که به طرز دقیقی هم انجام شده است در نهایت به این نتیجه می‌رسد که میزان مشارکت اجتماعی براساس وضعیت شغلی افراد میزان تحصیلات، میزان درآمد و پایگاه اقتصادی اجتماعی ایشان متفاوت است. در پژوهشی مشابه، که عنوان «واکاوی نقش انگاره احساس امنیت در ارتقاء مشارکت اجتماعی شهروندان شهر شیراز» را یدک می‌کشد، صادقی و شمس (۱۳۹۸) به این نتیجه دست یافتند که بعد ذهنی مشارکت، تمایل به مشارکت اجتماعی است و به دلیل اعتماد و سایر عوامل زمینه‌ساز ایجاد می‌شود و بعد عینی مشارکت اجتماعی به صورت عضویت، نظارت، اجرا و تصمیم‌گیری بروز می‌کند و بیانگر پیوند عینی افراد است. برخی دیگر از تحقیقات مسئله مشارکت اجتماعی را مستقیماً در میان روستاییان مطالعه کرده‌اند و می‌توانند برای پژوهش حاضر بسیار راهگشا باشند. از جمله این‌ها می‌توان به پژوهش ایمانی و همکاران (۱۳۹۸) با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت در روستاهای مرزی غرب کشور مطالعه موردی: شهرستان بانه» اشاره کرد که به شیوه پیمایشی انجام شده است و عمده‌ترین نتیجه این پیمایش آن است که امنیت و احساس امنیت از اساسی‌ترین نیازهای انسان در هر فضایی از جمله در محیط روستایی است. این نتیجه‌گیری کلی در تحقیقی دیگر که شاطریان و همکاران (۱۳۹۸) تحت عنوان «سنجش عوامل مؤثر بر احساس امنیت در مناطق روستایی در شهرستان نطنز» انجام داده‌اند بسیار خردتر می‌شود و بدین صورت درمی‌آید که امنیت، در مقام بنیادی‌ترین نیاز انسان در هر محیطی، عامل اصلی شکل‌گیری آرامش، رشد، شکوفایی، بروز استعدادها و خلاقیت‌ها و نیل به همه کمالات انسانی است. تحقیقاتی هم هستند که مسئله امنیت اجتماعی را به پدیده‌های دیگر مرتبط ساخته‌اند و کوشیده‌اند رابطه این پدیده با سایر پدیده‌های اجتماعی را تبیین کنند. به طور مثال، محمودی و امامی (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان «سرمایه اجتماعی و احساس امنیت سرمایه‌گذاران در مناطق روستایی (نمونه: برنجکوبی‌های شهرستان صومعه‌سرا)» به تبیین رابطه سرمایه اجتماعی و احساس امنیت سرمایه‌گذاران در مناطق روستایی پرداخته‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که رابطه مستقیم و مثبتی بین سرمایه اجتماعی و امنیت محیط جغرافیایی، امنیت حمایتی، امنیت سیاسی و امنیت اجتماعی و رابطه ناقص و منفی بین سرمایه اجتماعی و امنیت قانونی وجود دارد. یا مثلاً احمدی‌مقدم و عابدی (۱۳۹۹) در تحقیقی با عنوان «نابرابری‌های اجتماعی و امنیتی‌شدن پدیده‌های اجتماعی» بدین نتیجه رسیده‌اند که از جمله عوامل مؤثر بر امنیت، نابرابری‌های اجتماعی موجود در جامعه است که به شدت مسائل اجتماعی را دستخوش تغییرات امنیتی می‌نماید.

نوآوری پژوهش حاضر از آن جهت است که بحث از احساس امنیت اجتماعی و مشارکت اجتماعی روستائیان در مناطق مرزی ارتباط وثیقی با مباحث مهم دیگری مثل وضعیت فرهنگی و سیاسی مرزنشینان و نیز میزان احساس تعلق آنان به کشور مربوطه دارد. در اغلب پژوهش‌های انجام گرفته موضوع «احساس امنیت اجتماعی» و تأثیر آن بر «مشارکت اجتماعی»، به هر یک از متغیرها یا از منظر روانشناختی توجه شده و یا این که «امنیت» نه «احساس امنیت» مورد بررسی قرار گرفته است. اما در این پژوهش، «احساس امنیت اجتماعی در دو بعد ذهنی و عینی و سنجش آن بر سطح مشارکت رسمی و غیر رسمی روستائیان در روستای مرزی و گردنشین استان کردستان برای اولین بار انجام می‌پذیرد. پژوهش حاضر با نگاهی نو به موقعیت و فضایی که این روستاها در آن قرار دارند، می‌نگرد. با توجه به آن که سال‌ها کشور ما در معرض تهدیدات دشمنان داخلی و خارجی قرار دارد و مناطق مرزی کشور در تیررس اصلی این تهدیدات قرار دارند.

۲-۲: ملاحظات نظری

با بهره‌گیری از رویکردهای مرتبط و پیشینه تحقیقات انجام شده پیرامون موضوع و مساله پژوهش حاضر و با توجه به تجربه‌های برخی از نظریه‌های مرتبط با موضوع، تأثیر احساس امنیت اجتماعی در دو بعد عینی و ذهنی بر مشارکت اجتماعی در دو سطح رسمی و غیررسمی تبیین شده است. از نظر بوزان، امنیت و احساس آرامش در دو بعد عینی و ذهنی قابل پیگیری است که موجب می‌شود تا افراد در صورت این احساس به مشارکت در سطح وسیع‌تری مبادرت ورزند. به عبارت دیگر امنیت در مفهوم عینی آن فقط تهدید علیه ارزش‌ها و در مفهوم ذهنی به فقدان احساس ترس از این که چنین ارزش‌هایی مورد حمله

تبیین جامعه‌شناختی اثرات احساس ناامنی بر مشارکت اجتماعی در میان روستاییان کردستان

قرار خواهد گرفت، می‌باشد (بوزان، ۱۳۷۸: ۸۶). بوزان نقطه آغازین امنیت را ذهنی و مبتنی بر تصمیم بازیگران معرفی می‌کند حسی که موجب آرامش فرد شده و قابل انتقال و گسترش می‌باشد. به اعتقاد او مسئله امنیت در اجتماع شناخته می‌شود. همچنین زتلر معتقد است علاقه به آموزه‌های دینی و گرایش‌های مذهبی بر سطح مشارکت افراد موثر و در واقع گرایش مذهبی در جوامعی که از فرهنگ مذهبی برخوردارند بر سطح مشارکت افراد مؤثر و بر کیفیت و عمق نگرش و نوع رفتار فردی و اجتماعی آنان تاثیرگذار است (زتلر، ۲۰۱۱). به همین سیاق، رابرت پانتام اعتماد را، هنجارها و شبکه‌ها است که موجب ایجاد ارتباط و مشارکت بهینه اعضای یک اجتماع می‌شود و در نهایت منافع متقابل آنان را تأمین خواهد کرد. حضور اعتماد برای رسیدن به توسعه سیاسی و اجتماعی، در نظام‌های مختلف سیاسی ضروری دارد. اعتماد، هماهنگی و همکاری را تسهیل می‌کند و هر چه سطح اعتماد در جامعه بالاتر باشد احتمال همکاری هم بیشتر خواهد شد و همکاری نیز اعتماد را ایجاد می‌کند (پانتام، ۱۳۸۰: ۱۳۶).

نظریه دیگر متعلق به کورت لوین^۳ است که از دید او، مشارکت از ایستادگی مردم در برابر دگرگونی، نوسازی و نوآفرینی می‌کاهد و بر سازگاری آنها می‌افزاید. در فضای مشارکتی، تعارض‌ها جای خود را به همکاری و تعاون می‌دهند. بنابراین: مشارکت احساس وابستگی و علاقمندی را تقویت می‌کند، کناره‌گیری و تفرد را از میان برمی‌دارد، مشارکت موجب می‌شود تا افراد از حقوق فردی و اجتماعی خویش آگاهی یابند. همچنین، به اعتقاد اینگلهارت عوامل و ویژگی‌های فردی به خصوص طبقه اجتماعی تعیین کننده میزان احساس امنیت افراد می‌باشد به گونه‌ای که هر چه فرد از لحاظ عوامل اقتصادی و رفاهی در وضعیت مناسبی باشد میزان احساس امنیت نیز بالاتر رفته و هر چه به لحاظ اقتصادی ناتوان باشد، احساس آسیب‌پذیری بیشتر و فرد به لحاظ داشتن احساس امنیت در سطح پایین‌تری قرار دارد (ساروخانی و نویدنی، ۱۳۸۵: ۹۳). متغیرهای دیگری چون تحصیلات رسمی، موقعیت اجتماعی- اقتصادی، سطوح مهارت و اطلاعات، مهارت‌های ارتباطی، تجربه‌های شغلی، شبکه‌های سازمانی در وظایف اجتماعی و سیاسی بر افزایش مشارکت تأثیر داشته‌اند (اینگلهارت، ۱۳۷۳: ۸۵). در این خصوص، بسیاری از اندیشمندان معتقدند بدون شناخت عوامل مؤثر و مرتبط با احساس امنیت در افراد، تأمین امنیت اجتماعی و نظم عمومی در سطح جوامع امکان‌پذیر نخواهد شد. شناخت این عوامل در ایجاد احساس امنیت اجتماعی از پیش شرط‌های اساسی در برنامه‌ریزی می‌باشد. مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار در احساس امنیت سه عامل آسیب‌پذیری، تجربه جرم و محیط اجتماعی و فیزیکی محلی شناخته شده است (حسینی، ۱۳۸۷: ۸). فضای فیزیکی یعنی همان جایی که افراد زندگی می‌کنند اگر سالم باشد، به لحاظ ایمن بودن محیط اطراف، آنان ضریب احساس امنیت بالایی پیدا و بر نحوه تعامل و مشارکتشان اثرگذار خواهد بود و بالعکس، چنانچه فضای اطراف شهروندان آکنده از اختلالات و بی‌نظمی‌هایی باشد موجب به وجود آمدن احساس ناامنی در جسم و روان افراد باشد ضریب احساس امنیت آنان کاهش می‌یابد (زنگی‌آبادی و زنگنه، ۱۳۹۰: ۴۹). محیط و محل سکونت نیز بر احساس امنیت اجتماعی مؤثر است (ساروخانی و نویدنی، ۲۰۰۶).

نظریه پردازان دیگری هستند که به ابعاد دیگری توجه کرده‌اند. به‌طور مثال، فریزر^۴ معتقد است که اگر مشارکت با توسل به انگیزه‌های اقتصادی و مادی در نظر گرفته شود به عنوان عامل کنش تعریف و وضعیت فرهنگی می‌تواند در آن سهم مهمی داشته باشد. یعنی اینکه اگر رضایت متقابل حاصل نشود، هیچ نوع مشارکتی ایجاد نخواهد شد. یا به نظر «فوکویاما»، مشارکت اجتماعی را شکل و نمونه ملموسی از هنجاری‌های غیررسمی می‌سازد. ارتباطات موجب ترویج همکاری بین دو یا چند نفر می‌شود. اعتماد، شبکه‌ها، جامعه مدنی و... که به مشارکت اجتماعی مربوط هستند، محصول جانبی این پدیده‌اند که در نتیجه مشارکت اجتماعی به وجود می‌آید، ولی خود مشارکت اجتماعی را تشکیل نمی‌دهد. از نظر بوزان احساس امنیت موضوعی روان‌شناختی است. اخبار در زمینه‌های گوناگون و یا مشاهده رفتار یا رخدادی که مستقیم یا غیرمستقیم با تعلقات و منافع مادی و معنوی که در تضاد با فرد بوده و به نوعی خاطر جمعی، اطمینان، ایمنی، آسودگی و آرامش قلبی او را تحت تأثیر قرار داده و ذهن او را درگیر نماید؛ شرایط احساس ناامنی به فرد دست خواهد داد. احساس امنیت همان احساس آزادی نسبی از خطر است که این وضع خوشایندی در افراد جامعه ایجاد و فرد در آن احساس آرامش جسمی و روحی می‌کند (ساروخانی، هاشم‌نژاد، ۱۳۹۰: ۸۵). کسانی مثل گیدنز

³ kurt lewin

⁴ James George Frazer

تبیین جامعه‌شناختی اثرات احساس ناامنی بر مشارکت اجتماعی در میان روستاییان کردستان

نیز بر این باورند که اگر شهروندان احساس کنند که پلیس بی‌تأثیر یا فاسد و یا نهادهای اجرای قانون، در کار خود شکست خورده‌اند، بی‌اعتمادی همراه با پیامدهای سوپی که بر انسجام اجتماعی و قبول رعایت هنجارهای اجتماعی دارد بر جامعه مستولی خواهد شد. (طاهری، ۱۳۸۸: ۱۲). از نظر «پاتنام» نیز حضور مستقیم پلیس در محل زندگی در کاهش درک خطر احتمالی از جرایم و کاهش احساس ترس از جرم موثر و موجب بالا رفتن توانایی جمعی و رضایت خاطر از محل زندگی به میزان متعادل و متوسطی می‌شود. نهایتاً از نظر هیث و گیلبرت این رسانه‌ها هستند که قادرند بر احساس ناامنی مردم موثر باشند. اما این تحت تاثیر عوامل متعددی است و از نظر آنها رسانه می‌تواند بر علاقمند نمودن افراد به مشارکت و سهیم شدن آنها بیافزاید یا در کاهش آن دخیل باشد (اسدیپور، ۱۳۹۹: ۹۷). در جهان رو به پیشرفت کنونی وقایع و اتفاقات مهمی بر زندگی افراد تأثیر می‌گذارد. از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار، شبکه‌های اجتماعی به‌طور گسترده رفتار افراد را در سطح خانواده و محیط اجتماعی به‌صورت مثبت و منفی دگرگون می‌کنند (ادهمی و پژوهان‌فر، ۱۳۹۸).

بر این اساس، می‌توان مفاهیم محوری تحقیق حاضر به ترتیب زیر تعریف کرد:

امنیت اجتماعی: اصطلاح امنیت اجتماعی را برای اولین بار باری بوزان در سال ۱۹۸۳ به کار برد؛ وی امنیت اجتماعی را به‌عنوان یکی از ابعاد رویکرد پنج‌بعدی‌اش به مفهوم امنیت ملی بیان نموده و آن را به‌مثابه قابلیت حفظ الگوهای سنتی زبان، فرهنگ، مذهب، هویت و عرف ملی با شرایط قابل‌قبولی از تحول در نظر گرفته است (بوزان، ۱۳۹۰: ۳۴).

احساس امنیت: احساس امنیت، امری ذهنی است که به خودی‌خود قابل تعریف نبوده و بر مبنای بود و نبود خطر، قابلیت تعریف می‌یابد. احساس امنیت یک فرایند است که در طول زمان جریان دارد و در هر لحظه براساس برآورد خطر تغییر می‌پذیرد. این وجه ذهنی امنیت، مهمتر از جنبه عینی آن است و ضمن اطمینان به شناخت‌ها، هستی‌شناختی فرد را سامان می‌بخشد و پایه و بنیان وجود آدمی را در می‌نوردد (باپیری و دیگران، ۱۳۹۴: ۷۸).

مشارکت اجتماعی: مشارکت اجتماعی تقبل آگاهانه انجام بخشی از امور در شکل همکاری از روی رغبت به قصد بهبود و بهسازی زندگی اجتماعی است (لینچ و کاپلان، ۱۹۹۷: ۲۹۸).

ارتباط فرضیه‌های تحقیق و نظریه‌پردازان

نظریه پردازان	فرضیه‌های تحقیق
باری بوزان	۱- به نظر می‌رسد احساس آرامش بر مشارکت اجتماعی موثر است.
زتler	۲- به نظر می‌رسد پایبندی مذهبی بر مشارکت اجتماعی روستاییان موثر است.
پاتنام	۳- به نظر می‌رسد اعتماد اجتماعی بر مشارکت اجتماعی روستاییان موثر است.
کورت لوین	۴- به نظر می‌رسد آگاهی از حقوق فردی بر مشارکت اجتماعی موثر است.
اینگلههارت	۵- به نظر می‌رسد پایگاه اقتصادی و اجتماعی بر مشارکت اجتماعی موثر است.
جمعی از نظریه پردازان	۶- به نظر می‌رسد محل سکونت بر مشارکت اجتماعی موثر است.
فریزر	۷- به نظر می‌رسد وضعیت فرهنگی بر مشارکت اجتماعی موثر است.
فوکویاما	۸- به نظر می‌رسد ارتباط انسانی بر مشارکت اجتماعی موثر است.
بوزان	۹- به نظر می‌رسد تعلق و دلبستگی مکانی بر مشارکت اجتماعی موثر است.
گیدنز - پاتنام	۱۰- به نظر می‌رسد وضعیت انتظامی (جایگاه پلیس) بر مشارکت اجتماعی موثر است
هانتینگتون	۱۱- به نظر می‌رسد وضعیت سیاسی بر مشارکت اجتماعی موثر است.

تبیین جامعه‌شناختی اثرات احساس ناامنی بر مشارکت اجتماعی
در میان روستاییان کردستان

<p>سطح غیر رسمی</p> <ul style="list-style-type: none"> - شرکت در مراسم‌ها و جشن‌های محلی و ملی - شرکت در مراسم‌های مذهبی و دینی - شرکت در کارهای عام المنفعه و خیر - کمک به فقرا و آسیب دیدگان 	<p>مشارکت اجتماعی</p>	<p>←</p>	<p>بوده ذهنی</p> <ul style="list-style-type: none"> - احساس آرامش - پایبندی مذهبی - اعتماد اجتماعی - آگاهی از حقوق فردی 	<p>احساس امنیت اجتماعی</p>
			<p>سطح رسمی</p> <ul style="list-style-type: none"> - مشارکت سیاسی - مشارکت اجتماعی - مشارکت محلی - مشارکت در تشکل‌های اجتماعی یا تعاونی‌ها - تصمیم‌گیری در امور عمومی روستا 	
هیئت و گیلبرت		۱۲- به نظر می‌رسد عملکرد رسانه بر مشارکت اجتماعی موثر است.		

مدل مفهومی

۳- روش پژوهش

تحقیق حاضر به‌لحاظ رویکرد مطالعاتی از نوع کمی، از نظر میزان ژرفایی پهنانگرانه، به‌لحاظ هدف کاربردی و به‌لحاظ زمانی مقطعی می‌باشد. در روش کمی با استفاده از پیمایش و تکنیک پرسشنامه، پس از شناسایی ابعاد و مؤلفه‌ها یعنی (تدوین مدل مفهومی نهایی)، در مرحله کمی، به اعتباریابی (تبیین) مدل پرداخته شد. جامعه مورد مطالعه کلیه ساکنین روستاهای سقز (۵۸۰۹۲ نفر)، بانه (۴۳۳۶۵ نفر)، مریوان (۸۴۰۷۴ نفر) و سروآباد (۳۶۶۴۳ نفر) در استان کردستان که در سال ۱۴۰۲-۱۴۰۱. بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵ جمعیت روستایی این استان در مجموع ۲۲۲۱۷۴ نفر بوده است. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۸۴ نفر محاسبه شد. نمونه‌گیری بر اساس طبقه بندی انجام و تعداد نمونه‌ها بر اساس سهم جمعیتی در هر روستا توزیع و پرسشنامه‌ها به شکل تصادفی بین آن‌ها توزیع شد. روش نمونه‌گیری در مرحله اول نمونه‌گیری خوشه‌ای چند

تبیین جامعه‌شناختی اثرات احساس ناامنی بر مشارکت اجتماعی در میان روستاییان کردستان

مرحله‌ای است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار SPSS و پردازش و تجزیه و تحلیل آماری اطلاعات با استفاده از آمار توصیفی و استنباطی (مشمول بر جدول‌های توزیع فراوانی، آزمون‌های همبستگی، رگرسیون چند متغیری و تحلیل مسیر) انجام شد. برای محاسبه پایایی ابزار اندازه‌گیری، طیف لیکرت ضریب آلفای کرونباخ استفاده و برای آزمون روایی ابزار پژوهش، از روش صوری استفاده شد؛ به این منظور، پرسشنامه تدوین و در اختیار صاحب‌نظران قرار گرفت و پس از جمع‌آوری نظرها، اصلاحات لازم انجام شد. نتایج حاصل از آلفای کرونباخ حاکی از آن است که ضرایب به دست آمده برای تمامی متغیرهای پنهان در مدل اندازه‌گیری بالاتر از 0/6 بوده و در حد قابل قبولی می‌باشد.

تعریف عملیاتی احساس امنیت اجتماعی: احساس امنیت اجتماعی براساس طرح پیمایش ارزش‌ها و نگرش‌ها در سه بعد (مالی، فکری و جانی) از پرسش‌هایی که در قالب طیف ۵ درجه‌ای لیکرت تنظیم و استفاده می‌شود امنیت مالی براساس اطمینان در سرمایه‌گذاری، امنیت جانی براساس اطمینان شرایط فیزیکی و امنیت روانی (فکری) براساس امکان انتقاد و آزادی عقاید در جامعه پرسیده خواهد شد.

تعریف عملیاتی مشارکت اجتماعی: در این پژوهش مشارکت در دو سطح رسمی و غیر رسمی مورد توجه است. منظور از مشارکت غیر رسمی، حضور داشتن با شرکت در مراسم‌های عروسی، عزا، مذهبی و نماز جمعه، دسته‌های عزاداری و شرکت در انواع کمک‌های خیریه‌ای، کمک به همسایه‌ها در فعالیت‌های روزمره و... منظور از مشارکت رسمی نیز به کلیه فعالیت‌های روستاییان در نهادها و یا تعاونی‌ها و یا شرکت در تصمیم‌گیری‌های محله و شورای روستاها است.

نتایج آلفای کرونباخ متغیرهای پژوهش

ابعاد	مؤلفه‌ها	تعداد گویه‌ها	ضریب آلفای کرونباخ
امنیت اجتماعی	احساس آرامش	۷	۰/۸۷۵
	پابندی مذهبی	۱۵	۰/۹۵۰
	اعتماد اجتماعی	۲۲	۰/۹۱۵
	آگاهی از حقوق فردی	۶	۰/۷۵۲
	پایگاه اقتصادی- اجتماعی	۶	۰/۷۷۲
	محل سکونت	۸	۰/۷۷۳
	وضعیت فرهنگی	۷	۰/۷۷۷
	ارتباط انسانی	۱۰	۰/۸۴۲
	تعلق و دلبستگی	۵	۰/۷۳۸
	نقش نیروی انتظامی	۸	۰/۹۵۰
	وضعیت سیاسی	۸	۰/۹۲۸
	عملکرد رسانه	۱۹	۰/۸۵۸
مشارکت اجتماعی	مشارکت اجتماعی	۱۲	۰/۸۹۹

۴- تحلیل یافته‌ها

از بین ۳۸۴ نفر شرکت‌کنندگان در تحقیق ۲۱/۶ (۸۳ نفر) پاسخگویان ساکن روستاهای توابع سقز، ۱۶/۱ درصد (۶۲ نفر) پاسخگویان ساکن روستاهای توابع بانه، ۴۰/۹ درصد (۱۵۷ نفر) پاسخگویان ساکن روستاهای توابع مریوان و ۲۱/۴ درصد (۸۲ نفر) پاسخگویان ساکن روستاهای توابع سروآباد بوده‌اند. از نظر سنی، از بین مجموع ۳۸۴ نفر شرکت‌کنندگان در تحقیق ۲۳/۲ (۸۹ نفر) در دامنه سنی ۲۵ سال و کمتر، ۲۸/۱ درصد (۱۰۸ نفر) در دامنه سنی ۲۶ تا ۳۳ سال، ۳۳/۳ درصد (۱۲۸ نفر) در دامنه سنی ۳۴ تا ۴۱ سال، ۸/۹ درصد (۳۴ نفر) در دامنه سنی ۴۲ تا ۴۹ سال و ۶/۵ درصد (۲۵ نفر) در دامنه سنی ۵۰ سال و بیشتر قرار داشتند. میانگین و انحراف معیار سن پاسخگویان در مطالعه $34 \pm 8/84$ سال بوده است. از نظر جنسیت، از بین مجموع ۳۸۴ نفر پاسخگویان ۶۵/۶ درصد (۲۵۲ نفر) مرد و ۳۴/۴ درصد (۱۳۲ نفر) زن بوده‌اند. از نظر وضعیت تاهل، از بین پاسخگویان ۶۵/۱ درصد (۱۵۰ نفر) متأهل، ۳۲/۸ درصد (۱۲۶ نفر) مجرد و ۲/۱ درصد (۸ نفر) جدا از همسر خود زندگی می‌کنند. به لحاظ وضعیت شغلی، نیز از بین مجموع ۳۸۴ نفر پاسخگویان شرکت‌کننده در این مطالعه ۲۹/۴ درصد (۱۱۳ نفر) شاغل در بخش دولتی، ۲۴/۵ درصد (۹۴ نفر) شاغل در بخش آزاد، ۲۶/۳ درصد (۱۰۱ نفر) دارای وضعیت شغلی بیکار، ۱۷/۷ درصد (۶۸ نفر) خانه‌دار و ۲/۱ درصد (۸ نفر) بازنشسته و مستمری‌بگیر بوده‌اند. از نظر دارا بودن یا نبودن فرزند، از بین مجموع ۳۸۴ نفر پاسخگویان شرکت‌کننده ۳۷/۵ درصد (۱۴۴ نفر) بدون فرزند، ۲۸/۹ درصد (۱۱۱ نفر) دارای یک فرزند، ۲۴/۲ درصد (۹۳ نفر) دارای دو فرزند و ۹/۴ درصد (۳۶ نفر) صاحب سه فرزند بوده‌اند. جهت بررسی و تحلیل فرضیه اصلی از رگرسیون خطی چندگانه استفاده شد. هدف از کاربرد رگرسیون چند متغیره آن است که ترکیبی خطی از متغیرهای مستقل را به گونه‌ای ایجاد کند که حداکثر همبستگی را با متغیر وابسته نشان دهد. در نتیجه، از این ترکیب خطی می‌توان در جهت پیش‌بینی مقادیر متغیر وابسته استفاده و اهمیت هر یک از متغیرها را در پیش‌بینی مورد نظر ارزیابی نمود (حافظ‌نیا، ۱۳۸۷: ۱۹۰). نتایج نشان می‌دهد که مجموعه متغیرهای مستقل قادرند تغییرات متغیر مشارکت اجتماعی را تبیین نمایند. متغیرهای مستقل حاضر در مدل رگرسیونی، شامل متغیرهای ارتباطات انسانی، وضعیت سیاسی، آگاهی از حقوق فردی، پایگاه اقتصادی-اجتماعی، پایبندی مذهبی و عملکرد رسانه به ترتیب بیشترین تأثیر را بر متغیر مشارکت اجتماعی روستاییان داشته است. به جز متغیر پایگاه اقتصادی-اجتماعی تأثیر مابقی متغیرهای مذکور بر مشارکت اجتماعی روستاییان مثبت و مستقیم بوده و تأثیر متغیر پایگاه اقتصادی-اجتماعی بر متغیر وابسته مشارکت اجتماعی منفی و معکوس است. این متغیرها در مجموع توانسته‌اند بر اساس ضریب تبیین اصلاح شده ۴۳/۵ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین نماید.

احساس امنیت اجتماعی از عناصر بنیادی سیاسی، اجتماعی و اقتصادی نظم اجتماعی جوامع انسانی در نظر گرفته می‌شوند. میزان و ضریب احساس امنیت یا ناامنی، وابسته به سطح برداشت و احساس افراد و مرتبط با تحلیل‌ها و بررسی‌های امنیتی است. از مهمترین عوامل مهم در مشارکت اجتماعی افراد در مناطق روستایی غرب کشور میزان احساس امنیت اجتماعی آنهاست که نقش مهمی را ایفا می‌نماید. احساس امنیت اجتماعی را می‌توان در دو بُعد ذهنی با مولفه‌هایی چون: «احساس آرامش»، «پایبندی مذهبی»، «اعتماد اجتماعی»، «آگاهی از حقوق فردی» و بخش دیگری از آن را در بُعد عینی با مولفه‌هایی چون: «پایگاه اجتماعی-اقتصادی»، «محل سکونت»، «وضعیت فرهنگی»، «ارتباط انسانی»، «تعلق و دلبستگی مکانی»، «نقش پلیس و نیروی انتظامی»، «وضعیت سیاسی»، «عملکرد رسانه» دریافت کرد.

فرضیه اول: بین احساس آرامش و مشارکت اجتماعی روستاییان رابطه وجود دارد. مقدار این رابطه $0/371$ و جهت آن مثبت است و از لحاظ آماری معنادار است ($p \leq 0/05$)؛ این فرضیه تأیید شد. مقادیر این رابطه به ترتیب برای بعد غیر رسمی و بعد رسمی مشارکت اجتماعی $0/420$ و $0/276$ است ($p \leq 0/05$). در نتیجه داده‌های آماری این تحقیق موید تأثیر مثبت احساس آرامش بر ابعاد غیر رسمی و رسمی مشارکت اجتماعی روستاییان ساکن غرب استان کردستان است. مردم روستاهای سقز، مریوان، بانه و سروآباد، معتقدند احساس آرامش (بعد ذهنی) در این مناطق در وضعیت متوسط قرار دارد و تا وضعیت مطلوب فاصله دارد و مشارکت افراد در این روستاها نیز تحت الشعاع قرار می‌گیرد. در این وضعیت مردم محطاطانه عمل می‌کنند و انتظار بالایی نمی‌توان در پیشرفت و توسعه روستا بواسطه حضور مردم در امور مربوط به مشارکت داشت.

تبیین جامعه‌شناختی اثرات احساس ناامنی بر مشارکت اجتماعی در میان روستاییان کردستان

فرضیه دوم: بین پایبندی مذهبی (بعد ذهنی) و مشارکت اجتماعی روستاییان رابطه وجود دارد. مقدار این رابطه $0/417$ و جهت آن مثبت است و از لحاظ آماری معنادار است ($p \leq 0/05$)؛ این فرضیه تأیید شد. بین هر چهار بعد اعتقادی، مناسکی، عاطفی و پیامدی با مشارکت اجتماعی روستاییان رابطه معناداری به ترتیب با مقادیر مثبت $0/298$ ، $0/442$ ، $0/354$ و $0/374$ وجود دارد ($p \leq 0/05$). مقادیر این رابطه به ترتیب برای بعد غیر رسمی و بعد رسمی مشارکت اجتماعی $0/40$ و $0/363$ است ($p \leq 0/05$). در نتیجه داده‌های آماری موید تأثیر مثبت پایبندی مذهبی بر ابعاد غیر رسمی و رسمی مشارکت اجتماعی روستاییان ساکن غرب استان کردستان است. از نظر مردم روستاهای سقز، بانه، مریوان و سروآباد، پایبندی مذهبی مردم، مهم و بر اساس یافته‌های بدست آمده رتبه بالایی دارد. روستاییان معتقدند عامل اعتقاد به مذهب موجب می‌شود تا افراد متعهدتر و مسئولیت پذیرتر باشند. افراد خود را ملزم به حضور در عرصه اجتماع از طریق مشارکت اجتماعی بدانند. از نظر روستاییان با بالا رفتن این بعد از احساس امنیت، سطح مشارکت مردم در دو سطح رسمی و غیررسمی با افزایش چشمگیری روبرو خواهد شد.

فرضیه سوم: بین اعتماد اجتماعی (بعد ذهنی) و مشارکت اجتماعی روستاییان رابطه وجود دارد. مقدار این رابطه $0/487$ ، جهت آن مثبت و از لحاظ آماری معنادار است ($p \leq 0/05$)؛ این فرضیه تأیید شد. بین هر سه بعد اعتماد فردی، اعتماد تعمیم یافته و اعتماد نهادی با مشارکت اجتماعی روستاییان رابطه معناداری به ترتیب با مقادیر مثبت $0/427$ ، $0/384$ و $0/451$ وجود دارد ($p \leq 0/05$). مقادیر این رابطه به ترتیب برای بعد غیر رسمی و بعد رسمی مشارکت اجتماعی $0/440$ و $0/443$ است ($p \leq 0/05$). در نتیجه داده‌های آماری مؤید تأثیر مثبت اعتماد اجتماعی بر ابعاد مشارکت اجتماعی روستاییان ساکن غرب استان کردستان است. وضعیت اعتماد از نظر مردم روستاهای سقز، بانه، مریوان و سروآباد در حد متوسط گزارش و به اعتقاد روستاییان، نبود اعتماد موجب شده تا سطح مشارکت غیررسمی کماکان پر رنگ‌تر از مشارکت رسمی باشد.

فرضیه چهارم: بین آگاهی از حقوق فردی (بعد ذهنی) و مشارکت اجتماعی روستاییان رابطه وجود ندارد. مقدار این رابطه $0/020$ و جهت آن مثبت است، اما از لحاظ آماری معنادار نیست ($p \geq 0/05$)؛ این فرضیه تأیید نشد. داده‌های آماری تأثیر آگاهی از حقوق فردی بر مشارکت اجتماعی روستاییان ساکن غرب استان کردستان را تأیید نمی‌کند. به عبارت دیگر، بین آگاهی از حقوق فردی و ابعاد مشارکت اجتماعی غیر رسمی و رسمی روستاییان رابطه معناداری وجود ندارد. آگاهی از وضعیت حقوقی در بین افراد یک جامعه بر سطح و کیفیت مشارکت آنان اثر گذار است. البته آگاهی حقوقی بی‌نیاز و بدون تأثیر از سرمایه اجتماعی نیست. آگاهی افراد از حق و حقوق فردی زمینه ساز مشارکت بیشتر آنان خواهد شد اما مردم روستاهای سقز، بانه، مریوان و سروآباد معتقدند آگاهی از حقوق افراد تأثیر چندانی بر سطح مشارکت آنها ندارد. این امر نشان دهنده آن است که میزان آگاهی از حقوق فردی در این مناطق وابسته به سنت‌های زندگی جمعی (فعالیت در انجمن‌ها، نهادهای جمعی سنتی و...) است که تا حد بسیار زیاد، ریشه‌دار و سنتی است. اساساً مردم در این مناطق آگاهی از حقوق فردی را یک ویژگی خانوادگی دانسته که پیرو آن مشارکت اجتماعی را سبب می‌شود. آنان مشارکت اجتماعی خود را تابعی از آگاهی ندانسته و به سهم دیگر مولفه‌ها رأی بیشتری داده‌اند.

فرضیه پنجم: بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی (بعد عینی) و مشارکت اجتماعی روستاییان رابطه وجود ندارد. مقدار این رابطه $0/058$ و جهت آن منفی اما لحاظ آماری معنادار نیست ($p \geq 0/05$)؛ این فرضیه تأیید شد. داده‌های آماری تأثیر متغیر پایگاه اقتصادی-اجتماعی بر مشارکت اجتماعی را تأیید نمی‌کند. بین پایگاه اقتصادی-اجتماعی و ابعاد مشارکت اجتماعی روستاییان رابطه معناداری وجود ندارد. وضعیت پاسخگویان از نظر موقعیت پایگاه اقتصادی-اجتماعی نشان می‌دهد $20/6$ درصد در موقعیت بالا یا برخوردار، $72/7$ درصد در موقعیت متوسط یا نیمه برخوردار و در $6/8$ درصد در موقعیت ضعیف یا غیر برخوردار قرار داشته است. میانگین و انحراف معیار ارزیابی پاسخگویان از نظر موقعیت پایگاه اقتصادی-اجتماعی $20/20 \pm 2/7$ است.

فرضیه ششم: بین محل سکونت (بعد عینی) و مشارکت اجتماعی روستاییان رابطه وجود دارد. مقدار این رابطه $0/210$ و جهت آن مثبت است و از لحاظ آماری معنادار است ($p \leq 0/05$)؛ این فرضیه تأیید شد. مقادیر این رابطه به ترتیب برای بعد غیررسمی و بعد رسمی مشارکت اجتماعی $0/140$ و $0/226$ است ($p \leq 0/05$). داده‌های آماری این تحقیق موید تأثیر مثبت محل سکونت بر ابعاد غیررسمی و رسمی مشارکت اجتماعی است. مردم روستاهای سقز، مریوان، بانه و سروآباد ابراز کردند تعداد زیادی از

تبیین جامعه‌شناختی اثرات احساس ناامنی بر مشارکت اجتماعی در میان روستاییان کردستان

آنها از وضعیت محل سکونت خود نگران بودند، ناامنی و احساس عدم امنیت از موقعیت مکانی روستاییان موجب شده تا آنها نحوه مشارکت شان تحت تاثیر قرار گیرد.

فرضیه هفتم: بین وضعیت فرهنگی (بعد عینی) و مشارکت اجتماعی روستاییان رابطه وجود دارد. مقدار این رابطه $0/259$ و جهت آن مثبت است و از لحاظ آماری معنادار است ($p \leq 0/05$)؛ این فرضیه تأیید می‌شود. بین وضعیت فرهنگی و ابعاد مشارکت اجتماعی روستاییان رابطه معناداری وجود دارد. مقادیر این رابطه به ترتیب برای بعد غیر رسمی و بعد رسمی مشارکت اجتماعی $0/358$ و $0/147$ است ($p \leq 0/05$). داده‌های آماری مؤید تأثیر مثبت وضعیت فرهنگی بر ابعاد غیر رسمی و رسمی مشارکت اجتماعی روستاییان است. وضعیت فرهنگی حاکم بر جامعه می‌تواند نوع مشارکت افراد جامعه را به تصویر کشد. مردم روستاهای سقز، بانه، مریوان و سروآباد با اعتقاد بر این که محیط ناایمن موجب شده تا بر فرهنگ مسلط آنها اثر گذار باشد. از نظر آنان احساس ناایمن بودن، مردم را محتاط‌تر از گذشته برای شرکت در فعالیت‌های جمعی و مشارکت‌های گروهی کرده و در مجموع این فرهنگ حسنه نسبت به گذشته کمرنگ تر و محدودتر شده است.

فرضیه هشتم: بین ارتباط انسانی (بعد عینی) و مشارکت اجتماعی روستاییان رابطه وجود دارد. مقدار این رابطه $0/501$ و جهت آن مثبت است و از لحاظ آماری معنادار است ($p \leq 0/05$)؛ این فرضیه تأیید شد. بین ارتباطات انسانی و ابعاد مشارکت اجتماعی روستاییان رابطه معناداری وجود دارد. مقادیر این رابطه به ترتیب برای بعد غیر رسمی و بعد رسمی مشارکت اجتماعی $0/474$ و $0/427$ است ($p \leq 0/05$). و داده‌های آماری مؤید تأثیر مثبت ارتباطات انسانی بر ابعاد غیر رسمی و رسمی مشارکت اجتماعی است. از نظر مردم روستاهای سقز، بانه، مریوان و سروآباد، ارتباطات با هم‌نوعان سهم بسیار مهمی در نحوه مشارکتشان در روستا دارد. معتقدند در حال حاضر ارتباطات افراد در روستا همچون گذشته نیست. اختلال در روابط انسانی موجب می‌شود تا بی تفاوتی و بیگانگی با یکدیگر در محیط روستا، جایی که در گذشته روابط میان روستاییان قوی‌تر، محبت‌آمیزتر و مبتنی بر احترام و از خودگذشتگی بوده است، کم‌رنگ‌تر شده است.

فرضیه نهم: بین تعلق و دلبستگی مکانی (بعد عینی) و مشارکت اجتماعی روستاییان رابطه وجود دارد. مقدار این رابطه $0/295$ و جهت آن مثبت است و از لحاظ آماری معنادار است ($p \leq 0/05$)؛ این فرضیه تأیید شد. مقادیر این رابطه به ترتیب برای بعد غیر رسمی و بعد رسمی مشارکت اجتماعی $0/324$ و $0/226$ است ($p \leq 0/05$). در نتیجه داده‌های آماری این تحقیق موید تأثیر مثبت تعلق و دلبستگی مکانی بر ابعاد غیر رسمی و رسمی مشارکت اجتماعی روستاییان ساکن غرب استان کردستان است. از نظر مردم روستاهای سقز، بانه، مریوان و سروآباد مولفه تعلق و دلبستگی به محیط و مکانی که در آن زندگی می‌کنند، کار و تلاش در آن صورت می‌پذیرد بر مشارکت اجتماعی افراد اثر دارد از نظر آنان تعلق و دلبستگی به مکان (سرزمین آبا و اجدادی) بسیار مهم تلقی می‌شود که به بعد عینی احساس امنیت مرتبط و در حد متوسط ارزیابی شده است.

فرضیه دهم: بین وضعیت انتظامی - جایگاه پلیس (بعد عینی) و مشارکت اجتماعی روستاییان رابطه وجود دارد. مقدار این رابطه $0/472$ و جهت آن مثبت است و از لحاظ آماری معنادار است ($p \leq 0/05$)؛ این فرضیه تأیید شد. مقادیر این رابطه به ترتیب برای بعد غیر رسمی و بعد رسمی مشارکت اجتماعی $0/440$ و $0/419$ است ($p \leq 0/05$). در نتیجه داده‌های آماری این تحقیق موید تأثیر مثبت جایگاه پلیس بر ابعاد غیر رسمی و رسمی مشارکت اجتماعی روستاییان است. از نظر مردم روستاهای سقز، بانه، مریوان و سروآباد وضعیت انتظامی و جایگاه پلیس در این مناطق بسیار مهم است. چراکه مناطق روستایی در غرب نسبت به دیگر مناطق ایران از حساسیت بالاتری برخوردار است. به نظر بیشتر اهالی، جو حاکم امنیتی، نیاز بیشتری برای حضور انتظامی می‌طلبد و پلیس نقش مهمی در احساس امنیت ساکنان برعهده دارد. اما هنگامی که ناکارآمدی پلیس صحنه گذاشته می‌شود می‌توان گفت که مشارکت اجتماعی تا حدود زیادی با افت روبرو خواهد شد.

فرضیه یازدهم: بین وضعیت سیاسی و مشارکت اجتماعی روستاییان رابطه وجود دارد. مقدار این رابطه $0/508$ و جهت آن مثبت است و از لحاظ آماری معنادار است ($p \leq 0/05$)؛ این فرضیه تأیید شد. مقادیر این رابطه به ترتیب برای بعد غیر رسمی و بعد رسمی مشارکت اجتماعی $0/480$ و $0/446$ است ($p \leq 0/05$). در نتیجه داده‌های آماری این تحقیق موید تأثیر مثبت وضعیت سیاسی بر ابعاد غیر رسمی و رسمی مشارکت اجتماعی روستاییان ساکن غرب استان کردستان است. بنابر یافته‌های

تبیین جامعه‌شناختی اثرات احساس ناامنی بر مشارکت اجتماعی در میان روستاییان کردستان

بدست آمده در روستاهای سقز، بانه، میوان و سروآباد بیش از نیمی از اهالی این مناطق، رضایتی از وضعیت سیاسی حاکم بر منطقه وجود ندارد. به همین دلیل نارضایتی از وضعیت سیاسی با میزان مشارکت اجتماعی آنان مرتبط است.

فرضیه فرعی دوازدهم: بین عملکرد رسانه و مشارکت اجتماعی روستاییان رابطه وجود دارد. مقدار این رابطه $0/405$ و جهت آن مثبت است و از لحاظ آماری معنادار است ($p \leq 0/05$)؛ این فرضیه تأیید شد. بررسی رابطه ابعاد عملکرد رسانه با مشارکت اجتماعی روستاییان نشان می‌دهد بین عملکرد رسانه‌های داخلی و مشارکت اجتماعی روستاییان رابطه معناداری وجود دارد. میزان این رابطه $0/465$ است ($p \leq 0/05$). اما بین عملکرد رسانه‌های خارجی و مشارکت اجتماعی روستاییان رابطه معناداری وجود ندارد. می‌توان استنباط کرد که عملکرد رسانه‌های داخلی تا حدودی بر مشارکت اجتماعی روستاییان موثر است. بین عملکرد رسانه و ابعاد مشارکت اجتماعی روستاییان رابطه معناداری وجود دارد. مقادیر این رابطه به ترتیب برای بعد غیررسمی و بعد رسمی مشارکت اجتماعی $0/392$ و $0/349$ است ($p \leq 0/05$). داده‌های آماری این تحقیق موید تأثیر مثبت عملکرد رسانه بر ابعاد غیر رسمی و رسمی مشارکت اجتماعی روستاییان است. عملکرد رسانه از نظر $46/9$ درصد از پاسخگویان در وضعیت نامطلوب، از نظر $47/4$ درصد از پاسخگویان در موقعیت نیمه کارآمد و از نظر $5/7$ درصد از پاسخگویان در موقعیت مطلوب و کارآمد قرار داشته است. از نظر اکثر مردم روستاهای سقز، بانه، میوان و سروآباد عملکرد رسانه ضعیف می‌باشد.

۵- بحث و نتیجه‌گیری

برای تبیین فرضیه اصلی تحقیق، پژوهش جهت سنجش تأثیر متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته مشارکت اجتماعی از تحلیل رگرسیونی چند متغیره استفاده شد. بدین ترتیب سهم هریک از مولفه‌های اثرگذار بر مشارکت روستاییان به ترتیب اثر عبارت بودند از: وضعیت سیاسی ($0/508$)، ارتباط انسانی ($0/501$)، اعتماد اجتماعی ($0/487$)، وضعیت انتظامی ($0/471$)، پایبندی مذهبی ($0/417$)، عملکرد رسانه ($0/405$)، احساس آرامش ($0/371$)، تعلق و دلبستگی مکانی ($0/295$)، وضعیت فرهنگی بر مشارکت ($0/259$)، وضعیت محل سکونت ($0/210$)، پایگاه اجتماعی - اقتصادی ($0/058$)، آگاهی از حقوق فردی ($0/020$)، با در نظر گرفتن هدف اصلی از این تحلیل، تبیین واریانس یا همان تغییرات متغیر وابسته نشان داده شد که مجموعه متغیرهای مستقل قادرند تغییرات متغیر مشارکت اجتماعی را تبیین نمایند. متغیرهای مستقل حاضر در مدل رگرسیونی، شامل متغیرهای ارتباطات انسانی، وضعیت سیاسی، آگاهی از حقوق فردی، پایگاه اقتصادی - اجتماعی، پایبندی مذهبی و عملکرد رسانه به ترتیب بیشترین تأثیر را بر متغیر مشارکت اجتماعی روستاییان داشته است. به جز متغیر پایگاه اقتصادی - اجتماعی تأثیر مابقی متغیرهای مذکور بر مشارکت اجتماعی روستاییان مثبت و مستقیم بوده است. تأثیر متغیر پایگاه اقتصادی - اجتماعی بر متغیر وابسته مشارکت اجتماعی منفی و معکوس است. این متغیرها در مجموع توانسته‌اند بر اساس ضریب تبیین اصلاح شده $43/5$ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین نماید. به غیر متغیرهای مستقل مذکور که تأثیر معناداری بر متغیر مشارکت اجتماعی روستاییان داشته‌اند، بقیه متغیرها شامل احساس آرامش، اعتماد اجتماعی، وضعیت محل سکونت، وضعیت فرهنگی، تعلق و دلبستگی مکانی و نقش نیروی انتظامی به عنوان متغیرهای خارج شده از مدل رگرسیونی تلقی شده است که تأثیر معناداری بر متغیر وابسته نداشته‌اند. در مجموع $20/6$ درصد پاسخگویان از حیث مشارکت اجتماعی در وضعیت مطلوب، $47/1$ درصد پاسخگویان در موقعیت نیمه کارآمد و $23/3$ درصد پاسخگویان در موقعیت نامطلوب قرار دارند. میانگین و انحراف معیار مشارکت اجتماعی پاسخگویان $9/82 \pm 37/58$ بوده است. همچنین، $33/3$ درصد پاسخگویان از حیث میزان بعد عینی امنیت اجتماعی در مرتبه ضعیف، $52/3$ درصد پاسخگویان در مرتبه متوسط و $14/3$ درصد پاسخگویان در مرتبه بالا قرار دارند. میانگین و انحراف معیار نمره میزان بعد عینی امنیت اجتماعی در پاسخگویان $30/36 \pm 181/41$ بوده است. و $15/9$ درصد پاسخگویان از حیث میزان امنیت اجتماعی در مرتبه بالا، $66/1$ درصد پاسخگویان در مرتبه متوسط و 18 درصد پاسخگویان در مرتبه ضعیف قرار دارند. میانگین و انحراف معیار نمره میزان امنیت اجتماعی پاسخگویان $53/78 \pm 341/65$ بوده است. نتایج حاصل از یافته‌های بدست آمده نشان می‌دهد دیدگاه مردم روستاهای سقز، بانه، میوان و سروآباد در استان کردستان، مشارکت اجتماعی از عوامل دوازده گانه تأثیر می‌پذیرد که به ترتیب اهمیت شامل این موارد هستند: ۱- وضعیت سیاسی ۲- ارتباط انسانی ۳- اعتماد اجتماعی ۴- وضعیت انتظامی ۵- پایبندی مذهبی ۶- عملکرد رسانه ۷- احساس آرامش

تبیین جامعه‌شناختی اثرات احساس ناامنی بر مشارکت اجتماعی در میان روستاییان کردستان

۸- تعلق و دلبستگی مکانی ۹- وضعیت فرهنگی بر مشارکت ۱۰- وضعیت محل سکونت ۱۱- پایگاه اجتماعی - اقتصادی ۱۲- آگاهی از حقوق فردی.

هرچند در رویکردهای نوین، به ساختار کالبدی و طراحی محیط‌های مصنوعی توجه بیشتری می‌شود و تاکید به ایجاد امنیت در جغرافیاهای خاص بدون در نظر گرفتن فرهنگ همان زیست بوم می‌شود اما هنوز مردم در این مناطق روستایی با مشکلات سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و موضوع امنیت نظیر تهدید مرزها، خالی شدن مرزها، افزایش درگیری مرزی و بروز مشکلات جدی که همه این موارد به نوعی با احساس امنیت اجتماعی مردم مرتبط است درگیرند. نبود آرامش و یا آسایش روانی و عدم اعتماد افراد در روستا، حمایت نشدن روستاییان از سوی مسئولین، موجب کاهش میزان مشارکت در امور جامعه خودشان می‌شود. می‌توان این مناطق را در زمره مناطق آسیب پذیر کشور قلمداد نمود که نه تنها در یک فرآیند نابرابر، بنیان‌های محلی و ساختار توسعه‌ای خود را با افول مواجه دیده‌اند، بلکه الگوی مناسبی نیز جایگزین آن نشده و لذا ظرفیت‌های توسعه‌ای مناطق، توان رقابتی خود را از دست داده‌اند. بر اساس الگوی توسعه منطقه‌ای که رویکرد غالب توسعه در سال‌های اخیر بوده، رقابتی بودن مناطق بر اساس اصل همگرایی امری ضروری در فرآیند توسعه محسوب می‌شود. بنابراین توجه به مناطق مرزی به دلیل مجاورت مکانی - فضایی سکونتگاه‌های شهری و روستایی کشور با مرزهای خارجی موجب تقویت یکپارچگی ملی و ارتقای هویت فرهنگی و اجتماعی می‌گردد. بطور حتم تقویت این بخش از مناطق مرزی می‌تواند نقش موثری در مشارکت مردم داشته باشد و آنها را به سمت توسعه پایدار روستایی حرکت دهد. مشارکتی که به طور اخص به معانی شرکت آگاهانه، خودانگیخته، ارادی و قصدمند افراد و گروه‌ها در امور اجتماعی جامعه و به منظور سهیم شدن در کارها، تسریع و تسهیل انجام امور جامعه و کمک به اهداف توسعه اجتماعی باشد.

از نظر مردم روستاهای سقز، بانه، مریوان و سروآباد دو متغیر آگاهی از حقوق فردی و پایگاه اجتماعی بر مشارکت اجتماعی آنان اثر گذار نبوده است. در میان مولفه‌های موثر بر میزان مشارکت اجتماعی روستاییان، «وضعیت سیاسی» مهمترین و با اهمیت‌تر شناخته شد. مشارکت، خصوصاً اگر به صورت سازمان یافته انجام شود، نتایج بسیار مطلوبی در پی دارد: ۱- از بی‌اعتنایی، تک روی و خودبیگانگی اجتماعی و فرهنگی جلوگیری می‌کند. ۲- سبب کاهش نابرابری‌های اجتماعی می‌شود. ۳- نیروی همبستگی و وحدت ملی را تقویت می‌کند. در فرآیند مشارکت، دستیابی به سطوح خرد مشارکت اجتماعی ضروری است. این مسئله از طریق همکاری گروه‌های مختلف اجتماعی روستا که از دیرباز در مناطق روستایی وجود داشته است. مشارکت مردم در این مناطق چه در سطح غیر رسمی و در سطح رسمی نه تنها در عرصه‌های عمومی پذیرش مسئولیت و انجام فعالیت، در مقیاس محلی عوامل تقویت کننده مشارکت افراد در نسل‌های جدید می‌شود. در سطح مشارکت غیر رسمی روستاییان، شرکت در مراسم‌ها و جشن‌های محلی و ملی، شرکت در مراسم‌های مذهبی و دینی، شرکت در کارهای عام المنفعه و خیر، کمک به فقرا و آسیب‌دیدگان هنوز دیده می‌شود. در سطح مشارکت رسمی موجب مشارکت سیاسی، اجتماعی، محلی، مشارکت در تشکل‌های اجتماعی یا تعاونی‌ها، تصمیم‌گیری در امور عمومی روستا خواهد شد. زیرا این امر، اهداف متعالی سنت‌های قدیمی را تجدید و زمینه ساز تندرستی، بقا و درگیری فعال گروه‌های اجتماعی مختلف با زندگی و بهبود کیفیت زندگی می‌شود. در واقع، به نظر می‌رسد ایجاد زمینه مشارکت روستاییان در عرصه‌های عمومی به شکل مشارکت‌های رسمی نه تنها به نوعی فرصت رشد و کمال برای روستاییان فراهم می‌شود بلکه امید به زندگی را در آنها افزایش می‌دهد. نتایج تحقیق با تحقیقات ایمانی و همکاران؛ «بررسی عوامل موثر بر احساس امنیت در روستاهای مرزی غرب کشور مطالعه موردی: شهرستان بانه»؛ شاطریان و همکاران «سنجش عوامل مؤثر بر احساس امنیت در مناطق روستایی مطالعه موردی شهرستان نطنز» صادقی و شمس «واکاوی نقش انگاره احساس امنیت در ارتقاء مشارکت اجتماعی شهروندان شهر شیراز»، خادمیان و پور رضا کریم‌سرا «بررسی تاثیر اعتماد اجتماعی بر مشارکت اجتماعی» همسو و هم راستا است.

۶ - پیشنهادات و راهکارها

با توجه به یافته‌های تحقیق یکسری پیشنهادات ارائه می‌شود: ۱) وضعیت سیاسی به عنوان مهمترین عامل (احساس امنیت در بُعد عینی) در میزان مشارکت روستاییان غرب استان کردستان شناسایی شد. درک شرایط کنونی جامعه و شناسایی عوامل موثر بر مشارکت اجتماعی به عنوان عامل مهم و اساس در زمینه شکل‌گیری مشارکت‌های واقعی مردم در این مناطق در نظر گرفته

تبیین جامعه‌شناختی اثرات احساس ناامنی بر مشارکت اجتماعی در میان روستاییان کردستان

شود. توجه به رابطه دو سویه مشارکت اجتماعی و وضعیت سیاسی، لزوم رفع موانع در جهت حضور آزادانه و مشتاقانه افراد در انتخاب سرنوشت خود بویژه در این مناطق که از حساسیت بالایی برخوردار است. (۲) با توجه به تأثیر مثبت مولفه وضعیت سیاسی و ارتباطات انسانی بر مشارکت اجتماعی بر روند توسعه اجتماعی این مناطق، این نیاز احساس می‌شود تا شرایط و بستری مناسب برای سوق دادن افراد به درگیر شدن در رویدادهای اجتماعی ایجاد شود. از شیوه‌های موثر، گسترش سازمان‌ها و نهادها و انجمن‌ها و سازمانهای مردم‌نهاد داوطلبانه و غیر دولتی است و از مهمترین مسئولیت‌های نهادها و شورایی‌های روستا رفع موانع قانونی و ساختاری بر سر راه توسعه است تا افراد روستایی علاقمند انگیزه بیشتری برای عضویت در این نهادها داشته باشند. (۳) با افزایش اعتماد اجتماعی، حس امنیت و سپس زمینه مشارکت افراد مهیا و سطح نابرابری اجتماعی، کاهش می‌یابد. با کاهش نابرابری‌های اجتماعی، بسیاری از تضادهای موجود بین گروه‌ها و اقشار مختلف نیز از بین می‌رود. مطلوب‌ست تا برنامه‌ریزان تمام تلاش خود را بکار گیرند تا تعادل بین نیازهای مردم این مناطق و فرصت‌های موجود را برقرار نمایند. از طریق ترویج آموزه‌های دینی مانند صداقت، اعتماد، امانت‌داری، هم‌فکری، مساعدت به دیگران، مشارکت و... که از شاخص‌های سرمایه اجتماعی هستند. استفاده از مشارکت‌های مردمی و تشکیل هسته‌های مردمی پیشگیری از جرم و افزایش امنیت، اطلاع‌رسانی مناسب درباره اقدامات انجام‌شده برای کاهش و رفع تهدیدها و افزایش احساس امنیت، جلوگیری از پخش شایعات، حوادث و اخباری که موجب تشویش اذهان و افزایش اضطراب و ناامنی خاطر مردم می‌شوند. افزایش بازدیدهای پلیس از روستاها و همکاری با بسیج روستاها برای برقراری گشت شبانه، ارتقای پیوندهای محله‌ای از طریق برنامه‌های مختلف اجتماعی و فرهنگی از سوی دهیاری‌ها، بخشداری‌ها و شوراهای اسلامی روستایی. (۴) میزان عملکرد رسانه جمعی در بازنمایی مسائل و خواسته‌های مناطق مرزی می‌تواند بر کیفیت مشارکت اجتماعی ساکنین این مناطق اثرگذار باشد. هرچه این بازنمایی بیشتر و دقیقتر و مطابق با خواسته‌ها و نیازهای مردم روستاها باشد، برنامه‌ریزان حوزه‌های مختلف با مشکلات آنها آشنا خواهند شد در نتیجه اقدامات آتی آنها در گام‌های توسعه آن مناطق مثمر‌تر خواهد بود. لذا ارائه برنامه‌های آموزشی از طریق رسانه‌های جمعی به ویژه تلویزیون و رادیو در زمینه اشکال مختلف مشارکت‌های اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و تشویق نمودن نسل جوان به کارها و امورات جمعی که زمینه‌ساز ارتقاء سطح آگاهی افراد جامعه در خصوص شیوه‌های گوناگون مشارکت‌های مردمی اعم از زن و مرد می‌شود.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

در مطالعه حاضر فرم‌های رضایت نامه آگاهانه توسط تمامی آزمودنی‌ها تکمیل شد.

حامی مالی

هزینه‌های مطالعه حاضر توسط نویسندگان مقاله تأمین شد.

مشارکت نویسندگان

هر یک از نویسندگان سهم ویژه‌ای در تدوین بخش‌های مختلف مقاله داشته‌اند.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

منابع

- احمدی‌مقدم، اسماعیل؛ عابدی، یونس (۱۳۹۹). نابرابری‌های اجتماعی و امنیتی‌شدن پدیده‌های اجتماعی. *مطالعات دفاعی/استراتژیک*، ۸۲: ۳۳۷-۳۵۶.
- ادهمی، عبدالرضا؛ پژوهان‌فر، مرتضی (۱۳۹۸). بررسی پیامدها و آثار مخرب شبکه‌های اجتماعی در فروپاشی خانواده‌ها. *مطالعات دفاعی/استراتژیک*، ۷۵، ۱۶۳-۱۸۲.
- اسلامی، علیرضا (۱۳۹۰). *امنیت ملی در نگاه امام خمینی*. تهران: انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی.
- الیاسی، محمدحسین (۱۳۸۶). بررسی رابطه احساس امنیت شهروندان تهرانی و منزلت اجتماعی پلیس. *اندیشه انتظامی*، ۲ (۱)، ۱۸-۲.
- بوزان، باری (۱۳۹۰). *مردم، دولت‌ها و هراس*. گروه مترجمان، تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- بوزان، باری؛ آلی، ویور و پاپ، دو ویلد (۱۳۹۲). *چارچوبی تازه برای تحلیل امنیت*، ترجمه علیرضا طیب. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.

تبیین جامعه‌شناختی اثرات احساس ناامنی بر مشارکت اجتماعی در میان روستاییان کردستان

- پاتنام، رابرت (۱۳۸۰). *دموکراسی و سنت‌های مدنی*. ترجمه احمد تقی دلفروز، تهران: نشر روزنامه سلام.
- راجرز، اورت؛ شومیگر، فلویید (۱۳۶۹). *رسانش نوآوری‌ها: رهیافتی میان‌فرهنگی*. ترجمه عزت‌الله کرمی و ابوطالب فنایی، شیراز: انتشارات دانشگاه شیراز.
- زارع شاه‌آبادی، اکبر (۱۳۹۰). بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی در بین شهروندان شهر یزد. *فصلنامه نظم و امنیت انتظامی*، ۲ (۴)، ۱۳۵-۱۵۶.
- زنگی‌آبادی، علی؛ زنگنه، مهدی (۱۳۹۰). سنجش احساس امنیت اجتماعی در بین شهروندان شهرهای کوچک و مرزی. *پژوهش‌های دانش انتظامی*، ۵۰، ۶۱-۶۴.
- ساروخانی، باقر (۱۳۸۰). *درآمدی بر دایرةالمعارف علوم اجتماعی*. تهران: انتشارات کیهان.
- نبوی، سید عبدالحسین؛ حسین‌زاده، علی حسین؛ حسینی، سیده‌هاجر (۱۳۸۹). بررسی عوامل اقتصادی و اجتماعی مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی. *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۱ (۴)، ۷۳-۹۶.
- میرزایی، ابراهیم؛ نوروزی، فیض‌اله (۱۳۸۸). مشارکت اجتماعی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن. *مجله راهبرد*، ۱۷ (۴)، ۲۴۹-۲۶۹.
- موسوی، میرنجف (۱۳۹۱). ارزیابی نقش بازارچه‌های مشترک مرزی در توسعه و رفاه مناطق مرزنشین (مورد مطالعه: بازارچه مرزی تمرچین پیرانشهر). *جغرافیا و توسعه*، ۱۱ (۳۳)، ۵۵-۶۹.
- نوروزی، فیض‌اله و بختیاری، مهناز (۱۳۸۸). مشارکت اجتماعی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن. *راهبرد*، ۱۸ (۵۳)، ۲۴۹-۲۶۹.

References

- Buzan, B., & Waever, O. (1998). *Liberalism and Security: The contradictions of the liberal Leviathan*. Copenhagen Peace Research Institute.
- Vuceti S. (2002). Traditional versus societal security and the role of securitization. *Southeast European Politics*, 3(1):71-6.

